

DANNE NORDLING:

Rätten att äga sig själv

Nu börjar statsrättens grundsatser alltmer ifrågasättas. Det senaste exemplet på detta är en liten bok med den skenbart samhällsbevarande titeln *Privat egendom. Om ägande och moral* av filosofidocenten vid Linköpings universitet Ingemar Nordin. Men detta är en revolutionär bok, vilket också deklarerar på baksidan. Och det är inte någon vanlig förlagsreklaminspirerad överdrift. De som inte följt 80-talets frihetliga debatt närmare måste finna boken helt chockerande i sin radikalism.

Ingemar Nordin: **Privat egendom. Om ägande och moral.** Timbro 1988

Medan företrädarna för den privata äganderätten tidigare befunnit sig på defensiven inför angrepp från socialister, som försökt använda statsmakten för att inskränka äganderätten, angrips nu i stället statens rätt att tillägna sig privat egendom i sina hjärterötter. Argumenten är inte nya — tvärtom emanerar en hel del av tänkandet från rättighetsfilosofier som John Locke, Hugo Grotius och Samuel Pufendorf.

Nordins historiska genomgång visar däremot att konservatismens andliga fader Edmund Burke inte tillförde teorin om privatägandets ursprung och berättigande några originella bidrag. Enligt Burke tillhör äganderätten de institutioner som fått sitt grundläggande värde genom att ha visat sig fungera väl. Läsaren får dock själv dra slutsatsen att denna instrumentella syn på staten och samhället inte principiellt skiljer sig särskilt mycket från de engelska socialliberalernas resonemang om "största möjliga lycka åt största möjliga antal". Och det är uppenbart att mycket av skillnaden i stället ligger i olika syn på de tekniska

och sociologiska möjligheterna att åstadkomma förändringar. Inte heller omfattade Burke någon explicit utilitaristisk princip på samma sätt som Bentham och J S Mill.

Till konservatismens andre anfader vill Nordin utnämna Friedrich Hegel som kanske mer än någon annan i modern tid inspirerat till att ge enskilda individer en underordnad roll i historien. Hegels resonemang om det "allmänna ståndets" (den byråkratiska elitens) oegennyttiga strävan efter det allmännas bästa stämmer rätt väl överens med den moderna välfärdsstatens ideal, menar Nordin.

Om vi sedan kombinerar detta med Rousseaus resonemang om "allmänviljan" och hans doktrin om majoritetens oinskränkta rätt till maktutövning gentemot de enskilda medborgarna finner vi ett gemensamt mönster för den moderna konservatismen, (social)liberalismen och socialismen i dessas syn att staten har en långtgående förfoganderätt över sina medborgares egendom (främst i form av deras årliga arbetsresultat). Vi behöver inte inkludera mer extrema läror som marxismen för att hitta detta mönster. Nordins redogörelse för vad Marx ansett om äganderätten tillför inte heller någonting väsentligt.

Mot denna etablerade syn ställer Nordin teorin om de naturliga rättigheterna. För en värdenihilist och Hägerström-anhängare kan det te sig ganska svårsmält att diskutera metafysiska begrepp såsom rättigheter i absolut mening. Men nog ligger det mycket i Nordins påpekande att nihilismen i praktiken har fungerat som ytterligare förstärkning av de krafter som undergrävt äganderättens och andra borgerliga värderingars ställning i samhället.

Och visst är det så att nya värderingar smugits in bakvägen i nihilisternas "värderingsfria" tankebyggnader om samhällsnytta och social ingenjörskonst. Vilhelm Lundstedts maskerade utilitarism är givetvis inte ett dugg mindre metafysisk än John Lockes naturrätt.

Men medan utilitarismen kan motivera att levande människor t ex tvingas att donera olika inre organ för att genom transplantation underlätta livet för andra sätter naturrättens tes att varje individ äger sig själv stopp för sådana tvångsmässiga ingrepp. I ett modernt samhälle borde total enighet gå att uppnå vid postulerandet av en sådan princip. Någon metafysisk motivering behövs enligt min mening inte. Och

"äger" man sig själv följer härav att ingen aldrig så rationell nyttoprincip kan motivera t ex slavarbete – vare sig detta sker i privat eller statlig regi. Därefter följer slutsatserna av sig självt och vi landar i samma slutpunkt som Nordin: vilka legitima funktioner har egentligen staten?

Ingemar Nordins bok tvingar läsaren att ompröva det mesta i den konventionella synen på statens sätt att utöva oinskränkt makt över medborgarna. Äganderätten i filosofisk mening är någonting betydligt mera och utgör ett mycket högre värde än det triviala begrepp som traditionellt har debatterats. En lättläst bok som ger läsaren en filosofisk översikt.